

Komjáthy Lajos József alezredes:

HATÁSALAPÚ MŰVELETEK ELŐKÉSZÍTÉSE A FELKELŐK ELLENI TEVÉKENYSÉGEK SORÁN

ÖSSZEFOGLALÓ: *A szerző tanulmányában – a biztonságpolitikai kihívások tükrében – áttekintést ad a hatásalapú műveletek jelentőségéről a 21. század konfliktusai során. Ennek megfelelően először ismerteti a hatásalapú műveletek felosztását a felkelők elleni műveletek során, annak lehetséges alkalmazását a módok szerint, majd kitér a felkelők elleni műveletek előkészítésének kérdéseire.*

KULCSSZAVAK: *hatásalapú műveletek, felkelők elleni műveletek, művelet-előkészítés.*

BEVEZETÉS

Napjaink eseményei tükrében megállapítható, hogy a 21. század is bővelkedik globális kihívásokban és potenciális konfliktusokban. A biztonságpolitika főbb területeinek teljes mélységű vizsgálata és elemzése nélkül is látható, hogy szinte minden területen súlyos feladatok megoldása előtt áll az emberiség. Jól érzékelhető, hogy a katonai, a gazdasági, a társadalmi, a környezeti és a politikai szegmensek nem problémamentesek, és magukban hordozzák további konfliktusok, fegyveres harcok lehetőségét. Egyes szakértők¹ szerint a jövőben a vallási és a civilizációs különbségekből fakadó konfliktusok lesznek meghatározóak, míg mások a globalizáció nemkívánatos negatív hatásait, a globális környezeti változásokat és egyéb, társadalmi kohéziót akadályozó tényezőket helyezik az előtérbe.²

A legtöbb elemző szerint az előre jelezhető fegyveres szembenállás szereplői között lehetnek egyrészt a hagyományos értelemben vett katonai szervezetek (reguláris erők alegységei, egységek), másrészt markáns szerepet vállalhatnak a felkelők, a szélsőséges vallási harcosok különböző csoportjai is. Ezek a szereplők egyik oldalról nemzeti erőkként,

¹ Samuel P. Huntington munkássága a közvélemény előtt 1996-ban vált ismertté, amikor kiadta „A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása” című művét, amit a Foreign Affairs folyóiratban 1993-ban megjelent hasonló című, nagy vihart kavart cikkének bővebb kifejtéseként írt meg. A könyvet magyar nyelven az Európa Kiadó jelentette meg 1999-ben.

² Simai Mihály, a Corvinus Egyetem professzora „A globalizáció főbb tendenciái és kérdőjelei a XX. század végén” című előadásában fejtette ki a nézeteit ebben a kérdésben. Budapest, Általános Vállalkozási Főiskola, Tudományos Közlemények, 1 sz., 2000. március. Orosz Éva, az ELTE Társadalomtudományi Kar, Közgazdaságtudományi Intézet, Egészségpolitika és Egészség-gazdaságtan Tanszék vezetője a „Globális és hazai egészségügyi kihívások és egészségpolitikai törekvések a 21. század elején” című tanulmányában az egészségügyi problémákat taglalta hazai szemszögből; Nico Schmeja biztonságpolitika közíró a Hadtudomány 2008/3. számában megjelent, „A nemzetek biztonsága a globalizáció korszakában” című tanulmányának összegzésében a következőket írja: „...a napjainkban alakuló-formálódó új társadalmi-gazdasági világrend új kihívások sokaságát hordozza magával. Az államok, társadalmak és gazdaságok fokozódó összekapcsolódása növeli a nem állami erőknek alkalmazásának a veszélyét. A meglévő szervezetek és struktúrák alkalmatlanok az új konfliktusok jelentős hányadának kezelésére, mindenekelőtt azért, mert a biztonság megteremtése a politikai, gazdasági, társadalmi és katonai eszközök összehangolt alkalmazását követeli meg. Ehhez elengedhetetlen az intervenció új szabályainak kidolgozása.”

a másik oldalról pedig lázadókként jelenhetnek meg. Megfigyelhető, hogy az ilyen jellegű fegyveres konfliktusok esetében a reguláris vagy kormányzati haderők (csapatok) esetleges győzelmével a harcoknak csak egy része ér véget. A megjelenő felkelők, gerillacsapatok, terrrorszervezetek stratégiájuk szerint aszimmetrikus hadviselésbe mehetnek át, így ellensúlyozva a győztes fél esetleges technikai, gazdasági vagy létszámbeli fölényét.³

Az ilyen jellegű katonai műveleteknek és az azok részét képező harcoknak a tervezése (előkészítése) és végrehajtása során a felek arra törekednek, hogy a legkisebb áldozatvállalás mellett olyan sikereket érjenek el, illetve olyan pusztítást végezzenek, amely kihat a szemben álló fél képességeire, tevékenységére. Az aszimmetria és a felkelők elleni műveletek gyakorlatilag egyidejűleg jelentkeznek ezekben a konfliktusokban, ezért célszerű ezt a kategóriát meghatározni. Krajnc Zoltán ismerteti az aszimmetrikus hadviselés *Joint Strategy Review* által megfogalmazott definícióját, miszerint: „Az ellenség stratégiája arra irányul, hogy megkerülje, kijátssza vagy aláassa az Egyesült Államok erősségeit úgy, hogy kihasználja annak gyengeségeit olyan módszerek alkalmazásával, amik szignifikánsan eltérnek az USA által elvárt műveleti eljárásoktól [...] általában a pszichológiai hatásokat helyezi előtérbe, mint a sokkhatás vagy zavarkeltés, ami kihatással van az amerikai kezdeményezőkézségre, (harci) akaratra (morálra), illetve cselekvési szabadságra. Az aszimmetrikus megközelítés az ellenség sebezhetőségének alapos értékelésén alapul, gyakran alkalmaz innovatív, nem hagyományos harci eljárásokat, fegyvereket vagy technológiákat. Az aszimmetrikus hadviselés megjelenhet a katonai műveletek teljes spektrumában, lehet harcászati, hadműveleti, és hadászati (stratégiai) is.”⁴

Az ilyen műveletek előkészítése, tervezése és végrehajtása során kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a rendelkezésre álló erőforrások alkalmazásával a műveletek végrehajtásának következményei, azok hatásai egyértelműen a szövetség által elvárt célt és végállapotot eredményezzék. Ha ezeket a műveleteket hatásalapú műveleteknek tekintjük, és a tervezés és a végrehajtás során a fókuszot nem a fizikai pusztításra (csapásra) helyezzük, hanem a megkívánt hatások elérésére koncentrálunk, akkor a hatékonyság és a hatásosság kapcsolati rendszerében eredményesebben közelíthetünk az elvárt végállapothoz.⁵

A fentiekkel összhangban jelen tanulmány először a hatásalapú műveletek jellemzőit, különböző szempontok alapján való felosztását ismerteti, míg a második rész a műveletek előkészítésének főbb lépéseit mutatja be a felkelők elleni műveletekben.

A HATÁSALAPÚ HADVISELÉS

A hatásalapú hadviselés vagy hatásalapú megközelítés, illetve a hatásalapú műveletek meghatározására több szerző és maga a NATO is – hivatalos kiadványban – tett kísérletet. A Haig Zsolt – Várhegyi István szerzőpáros szerint a katonai műveletekben alkalmazott hatásalapú megközelítés azt jelenti, hogy a hadszíntéren egymással hálózatba kapcsolt objektumok vannak. „Egy kiválasztott központ és a benne található nagyfotosságú célpontok ellen

³ Történelmi kontextusba ágyazva Jobbágy Zoltán több tanulmányban vizsgálta az ilyen szembenállás viszonylag állandó tartalmi elemeit.

⁴ Krajnc Zoltán: Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései. Repüléstudományi Közlemények. Különszám, 2008. április 11. http://epa.oszk.hu/02600/02694/00044/pdf/EPA02694_rtk_2008_01_Krajnc_Zoltan.pdf (Letöltés időpontja: 2015. 12. 14.)

⁵ A műveleti hatékonyság és hatásosság kérdését – különös tekintettel az ezredforduló konfliktusaira – egy tanulmányában Jobbágy Zoltán részletesen kifejti.

intézett céltudatos támadás különböző hatásokat eredményezzen a többi, hozzájuk kapcsolódó központ működésében is.”⁶ Jól érzékelhető, hogy ez a meghatározás a hálózatcentrikus paradigma és a hatásalapú közelítés szintézisére törekszik.

Szternák György megfogalmazása: „A hatásalapú megközelítés magában foglalja a Szövetség (NATO) rendelkezésére álló katonai, továbbá nem katonai erők és eszközök átfogó, integrált alkalmazását a kitűzött célok megvalósítása érdekében. Ez a megközelítés filozófiai változást jelent, amennyiben nem bizonyos célpontok megsemmisítésére, hanem a célul tűzött összetett hatások (végállapot) elérésére helyezi a hangsúlyt.”⁷ Szerinte a hatásalapú katonai műveletek lényege „az előidézett hatások, vagyis az összhatás eredményének elemzése és értékelése”.⁸

Könnyen belátható, hogy az összhaderőnemi műveletek hatásalapú megközelítése a nemzeti képességek, a lehetőségek leghatékonyabb alkalmazásának újszerű megközelítését igényli. A művelettervezőnek egy szélesebb és mélyebb perspektívából kell értékelnie a műveleti környezet folyamatait a folyó és a jövőbeni műveletek rugalmasabb támogatása érdekében.

A hatásalapú műveleti megközelítés és a hagyományos műveletfelfogás és tervezés közötti alapvető különbség, hogy az úgynevezett célalapú műveletek (*objective-based*) alakulnak át hatásalapúvá (*effects-based*). A művelet tartalma többé nem pusztításközpontú, hanem a kívánt végállapot felé mutató hatások (hadszintéri tényezők, folyamatok) elérésének irányába tolódik el. A műveletet mint egységes rendszert szemlélve megállapítható, hogy a rendszer elemeinek valamely módon történő befolyásolása egyben megváltoztatja a rendszer végén a kimenetet, a normál végállapotot is.

Ha a katonai műveleteket lefolyásuk alapján idő szerint részekre bontjuk, akkor beszélhetünk a műveletek előkészítésének és végrehajtásának az időszakairól. Ha a rendszer kimenetét kívánjuk megváltoztatni, akkor ezeket az időszakokat kell befolyásolni olyan módon, hogy bizonyos súlypontok (rendszerelemek, al- és részrendszerek, meghatározó folyamatok) befolyásolásával a végállapotot a számunkra elvárt módon érjük el. Ezzel megegyező megközelítés található Ruttai László esetében is, aki szerint: „A szemben álló fél rendszerének egyes csomópontjai, súlypontjai ellen irányuló, előre meghatározott hatásokat eredményező katonai és nem katonai jellegű műveletek ugyanis a csomópontok között meglévő kapcsolatok szétrombolása, megszakítása, vagy az arra más módon való hatás gyakorlása útján végeredményben a komplex rendszer viselkedését befolyásolják az elvárt katonai, illetve politikai állapot megteremtése érdekében.”⁹

Ronkovic József is Ruttaihoz hasonlóan fogalmaz: „A hatásalapú műveleti tervezés és megvalósítás tehát az elemzések és értékelések eredményeinek figyelembevételével a döntő pontokra mért, egyidejű, többdimenziós, teljes mélységű csapásokra (harcászati, hadműveleti és hadászati) és az első csapások okozta hatások további közvetett hatásaival éri el a célját. Az eredmény ilyen esetben az értékelhető hatások összességében kerül figyelembe

⁶ Haig Zsolt – Várhegyi István: Hadviselés az információs hadszíntéren. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2005, 175.

⁷ Szternák György: Gondolatok a hatásalapú és a hálózatközpontú katonai műveletekről. Hadtudományi Szemle 2008/3. 1. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00003/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2008_3_001-007.pdf (Letöltés időpontja: 2015. 12. 14.)

⁸ Uo. 4.

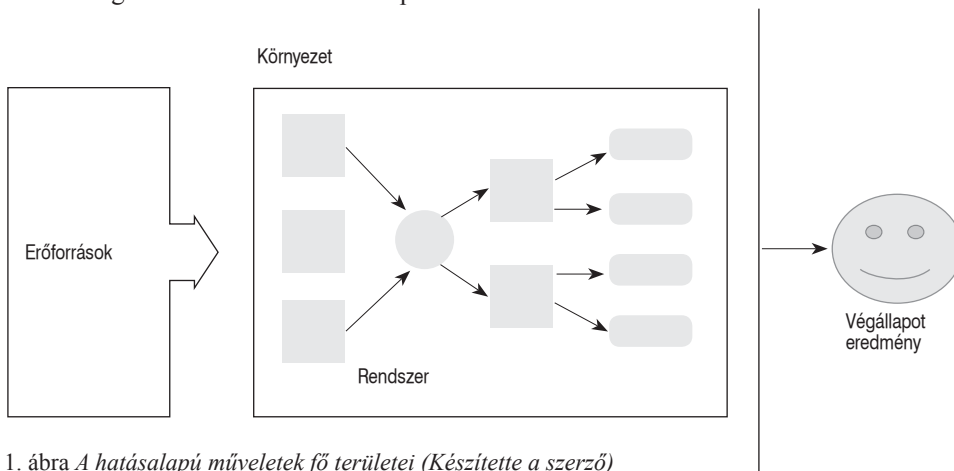
⁹ Ruttai László: A háború új formája – a műveletek hatásalapú megközelítése. Nemzet és Biztonság, Budapest, 2009/3. 47. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/ruttai_laszlo-a_haboru_uj_formaja___a_muveletek_hatasalapu_megkozelitese.pdf (Letöltés időpontja: 2015. 12. 14.)

vételre, és ezen eredmények, azaz az összhatás elemzése és értékelése adja a hatásalapú műveletek lényegét.”¹⁰

Deák János a következőket írja a hatásalapú műveletekről: „A korábbi műveletekhez képest az a lényegi változás, hogy kialakul egy láncreakcióhoz hasonló ráhatási-pusztítási folyamat, melynek során a kezdeti közvetlen hatással (első csapással) további közvetett hatásokat (másod-, harmad- és n-edik típusú és számú hatásokat) lehet elérni, ami a teljes rendszerre fejt ki negatív összhatást. Az előidézett hatások hatásának, vagyis az összhatás eredménye, illetve annak kiváltása, elemzése, értékelése képezi a hatásalapú műveletek lényegét.”¹¹ Véleménye szerint tehát a műveletek során a hatást összetett módon, három fő területre koncentrálni lehet elérni.

Hatást lehet kifejezni a műveleti környezetre, a szemben álló fél külső erőforrásaira, és magára a szemben álló félre mint rendszerre. A korábban említettel összhangban a hatásalapú műveleteket többféleképpen osztályozhatjuk és oszthatjuk fel. A műveletek időszaka szerint beszélhetünk az előkészítés folyamatainak befolyásolásáról és a végrehajtás fázisa folyamatainak befolyásolásáról. A kívánt cél elérésének módja szerint, vagyis hogy a hatást, a rendszer befolyásolását miként érjük el, megkülönböztethetünk anyagi jellegű hatásokat (megsemmisítés, rombolás, pusztítás) és nem anyagi jellegű (félrevezetés, kommunikációs eszközök, blokkolás, bénítás, feltartóztatás stb.) hatásokat. A kifejtett hatás eredménye alapján történő megközelítés szerint beszélhetünk veszteségalapú és eredménycentrikus tervezési-vezetési rendszerről.¹²

A hatásokat irányultságuk szerint feloszthatjuk erőforrásokra irányuló, közvetlen folyamatokra irányuló és műveleti környezetre irányuló hatásokra. Ennek megfelelően a felkelők elleni műveletek során az előkészítés irányulhat az erőforrásokra, a műveleti környezetre, illetve magára a szervezetre mint célpontra.

1. ábra A hatásalapú műveletek fő területei (Készítette a szerző)

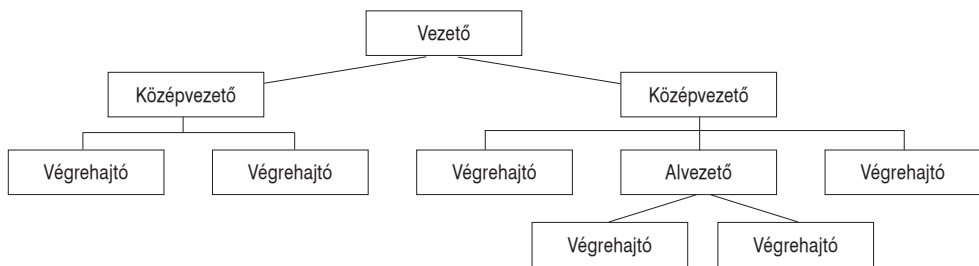
¹⁰ Ronkovich József: A 21. század hadviselésének néhány főbb jellemzője. Budapest, Hadtudomány, 2009/8. 59. http://mhtt.eu/hadtudomany/2009/1_2/057-062.pdf (Letöltés időpontja: 2015. 12. 14.)

¹¹ Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. 2. http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/1/2005_1_3.html (Letöltés időpontja: 2015. 12. 14.)

¹² A hatások részletes osztályozása megtalálható Jobbágy Zoltán hatásalapú műveletek témában írt PhD-disszertációjában. Jobbágy Zoltán: From Effects-based Operations to Effects-based Force: On Causality, Complex Adaptive System, and the Biology of War. PhD-értekezés, Leiden, Leiden University, 2009.

FELKELÉS ELLENI MŰVELETEK

A felkelők elleni harctevékenységekben két jól elkülöníthető ellenséggel találkozhatjuk magunkat szemben. A szervezett katonai és félkatonai szervezetekkel, illetve a terrorszervezetekkel, amelyek sokszor jellemzően vallási fundamentalista alapon szerveződnek. A hatásalapú műveletek vonatkozásában is egyszerűbbnek tűnik a szervezett katonai és félkatonai csapatok elleni harctevékenység. Ezeknél a szervezeteknél (reguláris, félkatonai) jól behatárolhatóak azok a szenzitív pontok, amelyek kiiktatása, illetve zavarása számunkra kedvezően befolyásolja a műveletek sikerét. Ilyenek lehetnek többek között a parancsnokok, a vezetési pontok, a nagy pontosságú és hatású fegyverek, a légvédelmi rendszereket irányító központok. Ezek a csoportok rendszerint szervezettek, szabályzatok, előírások, doktrínák alapján tevékenykednek, ami megkönnyíti a felderítést és a kijelölt elem, célpont kikapcsolását a rendszerből (az 1. ábrán szűrítve). Ennek megfelelően a parancsnokságok és vezetési rendszerek felderítésével, kiválasztásával és blokkolásával, esetleg fizikai megsemmisítésével jelentősen lehet zavarni a szervezet irányítóképességét és hatékony működését.

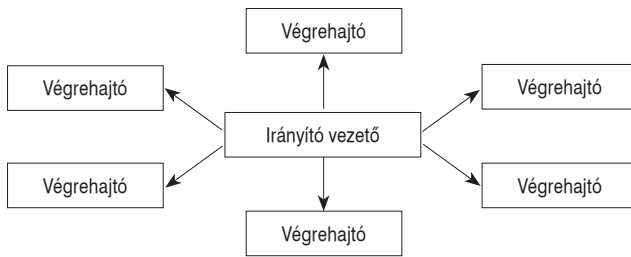

2. ábra A hierarchikus rendszer lehetséges hatásalapú szenzitív pontjai (Készítette a szerző)

A reguláris és a félkatonai szervezetekre jellemző felépítés általában piramis alakú. A félkatonai szervezetek, a különböző szabadcsapatok sokszor egy karizmatikus vezetőhöz, személyhez kötődnek, akinek a kikapcsolása, megsemmisítése demoralizáló lehet, ami esetenként a szervezet működésében jelentős zavarokat okozhat. Általában hagyományos eszközökkel semmisítjük meg a kiválasztott elemeket, eszközöket, esetenként azonban csak blokkoljuk őket. Egyre gyakrabban használják a drónokat a célok felderítésére és megsemmisítésére. A kiemelten fontos vezetők kikapcsolása érdekében használhatunk speciálisan kiképzett erőket, csoportokat is.

Kovács Csaba szerint a különleges műveleti erők „...olyan speciális módon kiválasztott és kiképzett katonákból állnak, akik korszerű felszereléssel, fegyverzettel rendelkeznek, ezáltal nem hagyományos módszerek és eljárások alkalmazásával képesek olyan feladatok végrehajtására, melyekre a hagyományos elvek alapján kiválasztott, felkészített és felszerelt erők nem képesek. A különleges műveleti erők alaprendeltetése a különleges műveletek feladatainak végrehajtása.”¹³

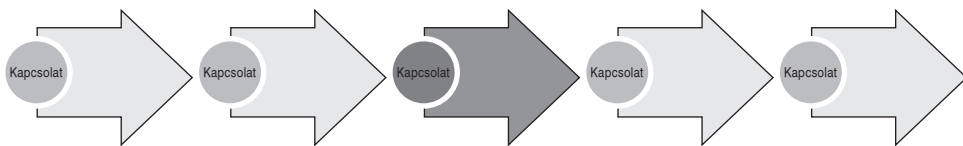
¹³ Kovács Csaba: A különleges műveleti erők helye, szerepe és tevékenysége a 21. század katonai műveleteiben. PhD-értekezés. Budapest, ZMNE HDI, 2007, 39.

3. ábra A sejtalapú szervezet sémája (Szerkesztette a szerző)

Külön ki kell emelni, hogy nagyon pontos erő- és eszközszámvetést kell készíteni annak érdekében, hogy az elvárt eredmény és a befektetett erő pozitív mérleget ad-e. A reguláris és a félkatonai erők elleni harcban az összhaderőnemi parancsnoknak a kívánt végállapot elérése érdekében lehetőségük van a légielő alkalmazására a kijelölt célpontok megsemmisítése céljából, de akár nagy hatótávolságú tüzérségi eszközök, valamint elektronikai harc eszközeinek alkalmazására is. A hadtörténelem számtalan példával támasztja alá, hogy a vezető elvesztése vagy eszközök hiánya vesztesé teszi a felet.¹⁴

Sokkal bonyolultabb azon felkelő csoportok elleni hatásalapú tevékenység, amelyek nem rendelkeznek rögzített jellegű szervezeti struktúrával, és sokszor az uralkodó hadviselési paradigmáktól eltérő harcmóddal, eljárásokkal és szervezeti formákkal találkozhatunk. E csoportok szervezeti felépítése gyakran sejtyszerű (minimális, egyetlen személyhez kötődő irányítási kapcsolattal), ezért az egymáshoz kapcsolódó pontok (személyek) meghatározása és kiiktatása jelentősen befolyásolhatja a szervezet hatékonyságát. Találkozhatunk még lineáris szervezetű csoportokkal, amelyek inkább az afrikai törzsi lázadó szervezetekre jellemzőek. Itt a lánc megszakításával jelentős működési korlátozást érhetünk el.

4. ábra A lineáris típusú szervezet sémája (Szerkesztette a szerző)

FELKELŐK ELLENI HATÁSALAPÚ MŰVELETEK ELŐKÉSZÍTÉSE

A parancsnoki munkában a katonai felkelők elleni tevékenységek során sajátos feladat a műveletek előkészítése, amihez – ha azokat hatásalapú műveletekként tervezik meg – további sajátosságok járulnak. A parancsnoki döntés előkészítésénél alkalmazott katonai döntéshozatali és tervezési eljárások közül a legelterjedtebb a NATO-ban alkalmazott katonai döntéshozatali folyamat módszere (*Military Decision-Making Process – MDMP*). A szerző ennek megfelelően részletezi a felkelők elleni hatásalapú műveletek előkészítésének sajátosságait, közülük igyekszik kiemelni azokat, amelyek a felkelők elleni hatásalapú műveletek

¹⁴ A trencsényi csata példája jól szemlélteti ezt. 1708. augusztus 3-án Rákóczi Ferenc sebesülése és egyéb téves információk eredményeként a magyar kuruc sereg vereséget szenvedett, pedig a létszámuk szerinti erőviszonyok nem ezt prognosztizálták.

előkészítése során jelentkehetnek. A döntéshozatal általános lépéseit figyelembe véve a következő elemek vizsgálata fontos:

- a feladat vétele;
- a feladat elemzése;
- cselekvési változatok kialakítása;
- cselekvési változatok elemzése;
- cselekvési változatok összehasonlítása;
- cselekvési változat elfogadása;
- feladatok lejtuttatása a végrehajtókhoz (alárendeltekhez).

A felkelők elleni műveletek kiemelt feladata a *feladat vétele* során az információvédelem, az információbiztonság, ami az egész művelet és annak előkészítése során kiemelt figyelmet kap. Afganisztánban többször előfordult, hogy a felkelők a műveletek megkezdése előtt a társaikat már kimentették a műveleti területről. A feladat vétele során tehát kiemelt szempont a műveleti biztonság. Sok esetben adminisztratív rendszabályokkal kell védeni a fontos információt az ellenféltől úgy, hogy a kritikus információk és a minősített adatok nyilvánosságra kerülése megakadályozható, az azokhoz való hozzáférés pedig korlátozott legyen. Az információs társadalom kialakulásával és fejlődésével a műveletek előkészítésének alapvető eszköze a számítógép lett. Ennek megfelelően a számítógép-hálózati hadviseléssel már a műveletek előkészítő szakaszában számolni kell. Ez a típusú hadviselési forma az ellenséges számítógépes rendszerek működésképtelenné tételét, vagy annak nem megfelelő működését, illetve a saját rendszerek működőképességének biztosítását szolgálja. A lázadók elleni tevékenység során a felkelők és támogatóik részéről saját eszközeink támadásaival számolhatunk. Az ilyen jellegű tevékenység nem igényli a fizikai jelenlétet, ezért akár másik kontinensről is indíthatnak támadást a felkelőkkel szimpatizáns személyek vagy csoportok.¹⁵

A *feladat elemzésének* első lépése és a felkelők elleni hatásalapú támadások megszervezésének az egyik legfontosabb feladata a releváns adatok begyűjtése a szervezetekről és az azokat irányító, vezető személyekről. Az adatok értékelése során (felderítési) információt állítunk elő, amelynek eredménye a meghatározó célpontok azonosítása, kiválasztása. Az elemzések alapján a célpontok lehetnek személyek, illetve olyan érzékeny pontok, amelyek létfontosságúak a szervezet működésében, például a robbanóanyag-előállító műhelyek, fegyverraktárak és elosztó központok. A sikeresen vezetett hatásalapú műveletek alkalmazásának a lépései a következők lehetnek:

- adatok több oldalról történő begyűjtése a felkelők szervezeteiről, vezető személyeiről, eszközeiről;
- a beérkezett adatok értékelése;
- a célpont(ok) és a fő erőfelfejtés kiválasztása;
- a kiválasztott célpontokra történő hatások módjának a meghatározása;
- a műveletek végrehajtása;
- a hatások elemzése, új célpontok kiválasztása.

Az adatgyűjtés és elemzés során itt felhasználhatjuk a felderítés klasszikus módjait, kiegészítve a műholdas felderítéssel és a drónok által végrehajtott felderítéssel. A beérkezett adatok értékelése egy törzsrészleg feladata, amelyben javasolt a felderítő szakemberek mellett hadműveleti szakértők, az elektronikai és a pszichológiai hadviselés, valamint a civil-katonai együttműködés szakértőinek, továbbá logisztikai szakértőknek a részvétele is.

¹⁵ Haig-Várhegyi: i. m. 53.

Az információk kiértékelése alapján a parancsnok elhatározásának megfelelően a kívánt végállapot elérése érdekében kiválasztják azokat a célokat, amelyek támadása elősegíti a parancsnok elgondolásának a megvalósulását. Természetesen a saját részről meghatározzák azokat az elemek is, amelyek védelme kiemelten fontos a feladat végrehajtása érdekében. Nagyon fontos, hogy az adatok értékelési időintervalluma minél rövidebb legyen, vagyis az adatok ne avuljanak el. A célpont kiválasztása, ha lehetséges, akkor egy időben több kulcsszemélyre, esetleg személyre és eszközre összpontosuljon. Ez a modell elsősorban a piramis típusú szervezetek esetében jellemző.¹⁶

A parancsnok számára célonként legalább *kétféle megoldási módot, cselekvési változatot* kell előterjeszteni. A befektetett erő és eszköz mennyisége és minősége soha nem lehet aránytalan az elérni kívánt eredménnyel összehasonlítva, és törekedni kell a leghatékonyabb és a legegyszerűbb megoldásokra. A felkelők elleni tevékenységek során alkalmazható módszer lehet a fizikai megsemmisítés, ami történhet hagyományos eszközökkel, tüzéség, harckocsi- és lövészcapatok által, továbbá alkalmazhatjuk a légi-erő eszközeit, levegő-föld rakétákat, bombákat, drónokat.¹⁷ Alkalmazhatnak kiemelt célpontok esetén különleges műveleti erőket is, ennek az egyik legismertebb példája a korábban a világ legveszélyesebb emberének tartott Oszama bin Laden megsemmisítése.¹⁸

A hagyományos eszközökkel történő célmegsemmisítés egyik jól ismert példája lehet Dzsoszar Dudajev csecsen vezér megsemmisítése is. Médiainformációk szerint Dudajev tartózkodási helyét az orosz légi-erő régióban őrző, a műholdas híradást figyelő repülőgépe (Szu-24MR) határozta meg, majd a csapásmérésre kijelölt Szu-25 repülőgépről lézervezérlésű irányított rakétával támadták a célt, kioltva a célszemély életét.

A cselekvési változatok elemzése és összehasonlítása során a felkelők elleni műveletek előkészítésekor a parancsnok által meghatározottak mellett kiemelt feladat az emberek támogatásának megszerzése és megtartása. A 21. század eseményei a nemzetközi média reflektorfényében zajlanak. A tömegek szimpátiájának birtoklása hatással van a választható lehetőségekre, ezért nagyon fontos a műveletek lélektani hatása. Ezt a hatást két oldalról kell vizsgálnunk. Egyrészt a saját tevékenységek támogatásának, elfogadottságának segítése, másrészt a célpont támogatottságának leszűkítése, esetleges ellenséges érzelmek kialakítása szempontjából. Itt külön ki kell hangsúlyozni annak fontosságát, hogy a célpontot vagy a célszemélyt semlegesítő művelet során nehogy ellentétes hatást érzünk el. Nagy a veszélye annak, hogy ha támadunk egy személyt, aki esetleg egy vallási irányzat képviselője is,

¹⁶ Szabó László – Jobbágy Zoltán: Törzsmunka az ISAF Északi Régió Parancsnokságon. Sereg Szemle, X. évfolyam, 4. szám 34. http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/35166/seregszemle_2012_ivne%CC%81.pdf (Letöltés időpontja: 2015. 12. 14.)

¹⁷ 2009. augusztus 5-én, hajnali fél kettő körül két Hellfire típusú rakétát lőttek ki egy amerikai drónból Laddahra, egy Vazirisztán (Pakisztán) belső, déli részén elhelyezkedő falura. A célba vett ház egy, a Talibánt támogató vallási vezetőhöz, Maulana Ikram-ud-Dinhez tartozott. A támadás tizenkét áldozatának egyike Baítullah Mehsud, a pakisztáni talibok karizmatikus vezetője volt.

¹⁸ A „Neptun lándzsája” fedőnevű akciót egy kis létszámú kommandós alakulat hajtotta végre, meg nem erősített információk szerint a Navy SEALs-nek, az amerikai haditengerészet különleges egységének 25–40 tagja. Korábban többször is elpróbálták az egész műveletet. Olyan speciális UH–60 Black Hawk helikopterekkel hajtották végre a rajtaütést, amelyeknek farokrészét átalakították. A hátsó rotorok zajcsökkentő borítása, illetve a lopakodó vadászgépekéhez hasonló, elektromágneses sugárzást elnyelő anyagok alkalmazásával szinte zajtalanul közelíthették meg a rejtékhelyet. Pakisztáni idő szerint 2011. május 2-án hajnalban támadtak, a negyven percig tartó tűzharc során Oszama bin Ladent fejlövés érte.

akkor a célközösség úgy érzékeli, hogy nem a személy, hanem a tágabb vallási közösség került támadás alá.

A katonai akciók elfogadottsága hiányának egyik közismert példája az amerikai erők szomáliai beavatkozása, amely csúfos kudarccal végződött. 1993. október 3-án Mogadishuban egy rajtaütés során, amely Hussein Aideed hadúr feltételezett tartózkodási helye ellen irányult, több mint ezer szomáliai mellett tizennyolc amerikai katona is életét veszítette.¹⁹ Bill Clinton amerikai elnök ezt követően bejelentette, hogy a Szomáliában lévő csapatok létszámát ideiglenesen megnöveli, de egyben azt is kijelentette, hogy 1994 márciusáig kivonják az amerikai egységeket az országból. Seiferth jól érzékelteti a média jelentőségét a korszerű harctevékenységek során: „*A regionális és a nemzetközi médiához való hozzáférés globalizálódásával a média befolyása megnőtt. Ebből következően szükséges előre biztosítani a tevékenységeink pozitív bemutatását, ugyanakkor ellensúlyoznunk kell az ellenség vagy a becsmélők próbálkozásait a köztámogatásunk aláaknázására.*”²⁰

Itt kell megemlíteni a pszichikai hatást kiváltó olyan filmeket és videókat, amelyek a felhasználó (saját erőink) demoralizálására, erkölcsi, morális értékrendjének a rombolására szolgálnak. Az ilyen filmek, videók lehetnek valós, illetve fals tartalmúak. Napjaink egyik legismertebb szervezete, az Iszlám Állam rendszeresen juttat el ilyen jellegű videókat a médiához és a számítógépes rendszerekre. A cselekvési változatok elemzésekor a felkelők elleni tevékenységek során a civil-katonai együttműködés szakembereinek a feladata, hogy segítsék a parancsnok döntését a műveletek előkészítésekor. Kiemelt feladat részükről, hogy elemezzék a parancsnok döntését a polgári lakosság szemszögéből, és javaslatokkal támogassák az olyan műveleteket, amelyek erősítik a katonák iránti bizalmat és a kapcsolatot a polgári lakossággal. Nagyon fontos hogy a felkelők elleni műveletek során a nem katonai felek között kiemelt szerepe van a nemzeti és nemzetközi humanitárius szervezetek tevékenységének és képviselőinek. Ezért fontos, hogy az előkészítés alatt, nem sértve az információ- és műveleti biztonságot, közös tevékenységgel növeljük a műveletek hatását. Seiferth ezzel kapcsolatban fogalmazta meg a következőket: „*A CIMIC²¹ szerepe, hogy lehetővé tegye a katonai és a nem katonai felek közötti kapcsolatok kialakulását annak érdekében, hogy növeljük az erőfeszítések hatékonyságát.*”²²

Meghatározó a hatások elemzése során az alkalmazási terület vallási, etnikai, kulturális összetételének, hagyományainak az ismerete. Ez az ismeret nagyon fontos a kapcsolatok kialakítása és a fegyveres erők elfogadása, a feladatainak támogatása érdekében. Afganisztánban a katonák hiányos ismerete miatt számos konfliktus alakult ki az ISAF és a lakosság között, például a Korán elégetése, vallási vezető megsértése (nyilvános kioktatása), vallási helyre fegyverrel történő belépés stb. A parancsnok döntése után a törzs feladata, hogy a végrehajtó állomány a részére szükséges mértékben megismerje a parancsnok döntését és megkapja a feladatát. A felkelők elleni műveletek során a hatásalapú műveletek egyik kulcskérdése a műveleti biztonság fenntartása, a váratlanság és a meglepés a katonai műveletek

¹⁹ Kiss Álmos Péter – Besenyő János – Resperger István: Országismertető – Szomália. Második, bővített kiadás, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, MH GEOSZ közös kiadványa, Budapest, 2014. ISBN: 978-963-89037-6-1.

²⁰ George Seiferth: Hatásalapú Információs Műveletek. VI. Nemzetközi Tudományos Szakmai Konferencia, Budapest, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 18. http://portal.zmne.hu/download/konyvtar/digitgy/nek/2005_4/03_seiferth.pdf

²¹ Civil-Military Co-operation – civil-katonai együttműködés.

²² Seiferth: i. m. 21.

során. Külön ki kell hangsúlyozni, hogy a műveleti területen lévő kormányzati és karitatív szervezetek nem veszélyeztethetik a katonai műveletek biztonságát, sikerét.

KÖVETKEZTETÉSEK

A felkelők elleni tevékenység hatásalapon történő végrehajtása igen sokoldalú felkészültséget igényel a parancsnoktól és törzsétől, valamint folyamatos szünet nélküli tevékenységet a kívánt végállapot (helyzet) eléréséig. Ugyanakkor az egyik leghatékonyabb módja a minél kisebb áldozattal és erőbefektetéssel járó siker elérésének. A 21. század lehetséges katonai konfliktusaiban a fegyveres küzdelem során megkerülhetetlen a hatásalapú műveletek tervezése és alkalmazása, ami magában foglalja a fegyverek és a fegyverrendszerek összehangolását a műveleti körülményekkel és az általuk kiváltott hatással, a kívánt végállapot (cél) elérése érdekében. A parancsnokok és a törzsek felkészítésének kiemelt része kell hogy legyen a hatásalapú műveletek előkészítése és megtervezése, ami alapja a modern és sikeres hadműveleteknek, valamint a válságkezelési műveleteknek. Megítélésem szerint a parancsnokok és a törzsek felkészítési rendszerében éves szinten legalább egy alkalommal gyakoroltatni szükséges a hatásalapú műveletek tervezését és vezetését.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Deák János: *Napjaink és a jövő háborúja*. http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/1/2005_1_3.html
- Haig Zsolt – Kovács László – Munk Sándor – Ványa László: *Az infokommunikációs technológia hatása a hadtudományokra*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2013.
- Haig Zsolt – Kovács László – Ványa László: *Az Elektronikai Hadviselés, a SIGINT és a Cyberhadviselés kapcsolata*. Budapest, Felderítő Szemle, 2011/1–2. szám.
- Haig Zsolt – Várhegyi István: *Hadviselés az információs hadszíntéren*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2005.
- Huntington, Samuel: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1999.
- Jobbágy Zoltán: *A felkelők elleni műveletekről: Egy elfeledett klasszikus: Bernardo de Vargas Machuca*. Honvédségi Szemle, 141. évfolyam, 2. szám, 2013.
- Jobbágy Zoltán: *Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje*. Honvédségi Szemle, 67. évfolyam, 3. szám, 2013.
- Jobbágy Zoltán: *Effects-Based Operations and the Age of Complexity: A Critical Reflection*. Militaire Spectator, 2006. május.
- Jobbágy Zoltán: *From Effects-based Operations to Effects-based Force: On Causality, Complex Adaptive System, and the Biology of War*. PhD-értekezés, Leiden, Leiden University, 2009.
- Jobbágy Zoltán: *The Efficiency Aspect of Military Effectiveness*. Militaire Spectator, 2009. október.
- Kiss Álmos Péter – Besenyő János – Resperger István: *Országismertető – Szómália*. Második, bővített kiadás. Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, MH GEOSZ közös kiadványa, Budapest, 2014. ISBN: 978-963-89037-6-1.
- Kovács Csaba: *A különleges műveleti erők helye, szerepe és tevékenysége a 21. század katonai műveleteiben*. PhD-értekezés, Budapest, ZMNE HDI, 2007.

- Krajnc Zoltán: *A légi erő képesség alapú közelítése, mint a parancsnokképzés egyik alap kognitív kompetenciája*. In: A katonai vezetői-parancsnoki (harcászati vezetői) kompetenciák fejlesztésének lehetséges stratégiája. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2014, 167–173. (ISBN: 978-615-5305-67-2)
- Krajnc Zoltán: *Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései*. Repüléstudományi Közlemények. Különszám, 2008. április. http://epa.oszk.hu/02600/02694/00044/pdf/EPA02694_rtk_2008_01_Krajnc_Zoltan.pdf
- Operations Security, OPSEC. <http://afwm.org/pre-grad/operational-security-opsec>
- Orosz Éva: *Globális és hazai egészségügyi kihívások és egészségpolitikai törekvések a 21. század elején*. http://www.esely.org/kiadvanyok/2009_6/OROSZ.pdf
- Ronkovich József: *A 21. század hadviselésének néhány főbb jellemzője*. Budapest, Hadtudomány, 2009/8. http://mhtt.eu/hadtudomany/2009/1_2/057-062.pdf
- Ruttai László: *A háború új formája – a műveletek hatásalapú megközelítése*. Nemzet és Biztonság, Budapest, 2009/3. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/ruttai_laszlo-a_haboru_uj_formaja___a_muveletek_hatasalapu_megkozelitese.pdf
- Schmeja, Nico: *A nemzetek biztonsága a globalizáció korszakában*. Budapest, Hadtudomány, 2008/3.
- Seifert, George: *Hatásalapú információs műveletek*. VI. Nemzetközi Tudományos Szakmai Konferencia, Budapest, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények. http://portal.zmne.hu/download/konyvtar/digitgy/nek/2005_4/03_seiferth.pdf
- Simai Mihály: *A globalizáció főbb tendenciái és kérdőjelei a XX. század végén*. Budapest, Általános Vállalkozási Főiskola, Tudományos Közlemények, 1. sz. 2000. március.
- Szabó László – Jobbágy Zoltán: *Törzsmunka az ISAF Északi Régió Parancsnokságon*. Sereg Szemle, 10. évfolyam, 4. szám, 2012. http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/35166/seregszemle_2012_ivne%CC%81.pdf
- Szternák György: *Gondolatok a hatásalapú és a hálózatközpontú katonai műveletekről*. Hadtudományi Szemle, 2008/3. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00003/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2008_3_001-007.pdf